

Architectura civi.
Ekonomika
recta y obliqua
kultury

Informace o kurzu

- František Svoboda
- Kontakt: gert@seznam.cz
- Konzultační hodiny: Středa 12:30-15:30
- Požadavky ke zkoušce:
 - Závěrečný test
 - Účast na třech seminářích
 - Esej – odevzdat během 2. lednového týdne

Základní literatura

- ▣ Škarabelová, S. Neshybová, J. Rektořík, J. *Ekonomika kultury a masmédií*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2007. 210 s. ISBN 9788021042674.
- ▣ Rektořík, Jaroslav. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. 1. vyd. Praha : Ekopress, 2002. ISBN 80-86119-60-2.

Zahraníční literatura:

- ❑ TOWSE, R. (ed.). *A Handbook of Cultural Economics*. Northampton: Edward Elgar Publishing, Inc., 2003. ISBN 1-84064-338-2
- ❑ CELENTANO, S., C. – MARSHAL, K. *Theatre management*. New York: Playes press, Inc., 1998. ISBN 0-88734-684-7.
- ❑ KOLB, B. *Marketing for Cultural Organisations: New Strategies for attracting audiences to Clascical Music, Dance, Museums, Theatre and Opera*. London: International Thomson Bussines Press, 2005. ISBN 1-84480-213-2.
- ❑ www.proculture.cz, <http://www.nipos-mk.cz/>

Základní problémové okruhy

- Ekonomika umění x Ekonomika kultury
- Financování kultury, veřejné subvence
- Kritéria efektivnosti
- Tvorba cen v oblasti kultury
- Trh práce v oblasti kultury
- Legislativa v oblasti kultury

Ekonomika umění vs Ekonomika kultury

- ❑ Umění – Architektura, sochařství, malířství
- múzická umění – slovesné (literatura), hudební, taneční, dramatické
- ❑ Kultura – širší pojem - zahrnuje navíc i kulturní průmysl (statky a služby masové spotřeby s dostatečným uměleckým obsahem - filmová a hudební produkce, nakladatelství, vysílání televizní i rozhlasové)
- ❑ Definice kultury dle UNESCO - „Kultura musí být považována za soubor distinktivních duchovních a hmotných, intelektuálních i citových rysů, které charakterizují společnost nebo společenskou skupinu, kultura zahrnuje vedle umění a písennictví také způsoby života, způsoby soužití, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení“
- ❑ Ekonomika kultury – je aplikací ekonomie v oblasti produkce, distribuce a spotřeby tzv. kulturních statků a služeb, které obsahují tvůrčí či umělecký prvek

Dělení kultury:

□ Nehmotná (duchovní):

- Sociokulturní regulativy (normy, hodnoty, pravidla, omezení, tabu, zákony)
- Ideje a symbolické systémy (náboženství, mýty, jazyk, písmo, umění nehmotné povahy: hudba, literatura, tanec..)
- Instituce organizující lidské chování (manželství, rodina, rodové vztahy, církve,..)

□ Formální/profesionální

□ Institucionalizovaná

□ Hmotná:

- Materiální lidské výtvoř, resp. artefakty

□ Neformální/spontánní

□ Neinstitutionalizovaná

Kultura jako systém hodnot

- Kultura je systém hmotných a duchovních hodnot, vytvářený prací lidstva v celém procesu jeho vývoje, utvářející společnost v celku a člověka zvlášť.
- Kultura jako souhrn – systém hodnot je jednou ze základních světonázorových kategorií, z níž je možno a nutno odvozovat = hodnotit ostatní svět člověka
- Kulturní kapitál – určuje se většinou jako souhrn hmotných a nehmotných hodnot

Ekonom se ptá:

- Jak financovat kulturu?
- Jak rozdělovat prostředky z veřejných rozpočtů?

Veřejná podpora - Ano či Ne?

- Rovnost šancí
- Pozitivní externality
- Kultura jako veřejný statek
- Podpora nových forem umění
- Kultura jako symbol prestiže a investice do budoucna
- Statky pod ochranou
- Nízká produktivita umění
- X
- Tržní řešení
- Přerozdělení od bohatých k chudým

Baumolova choroba

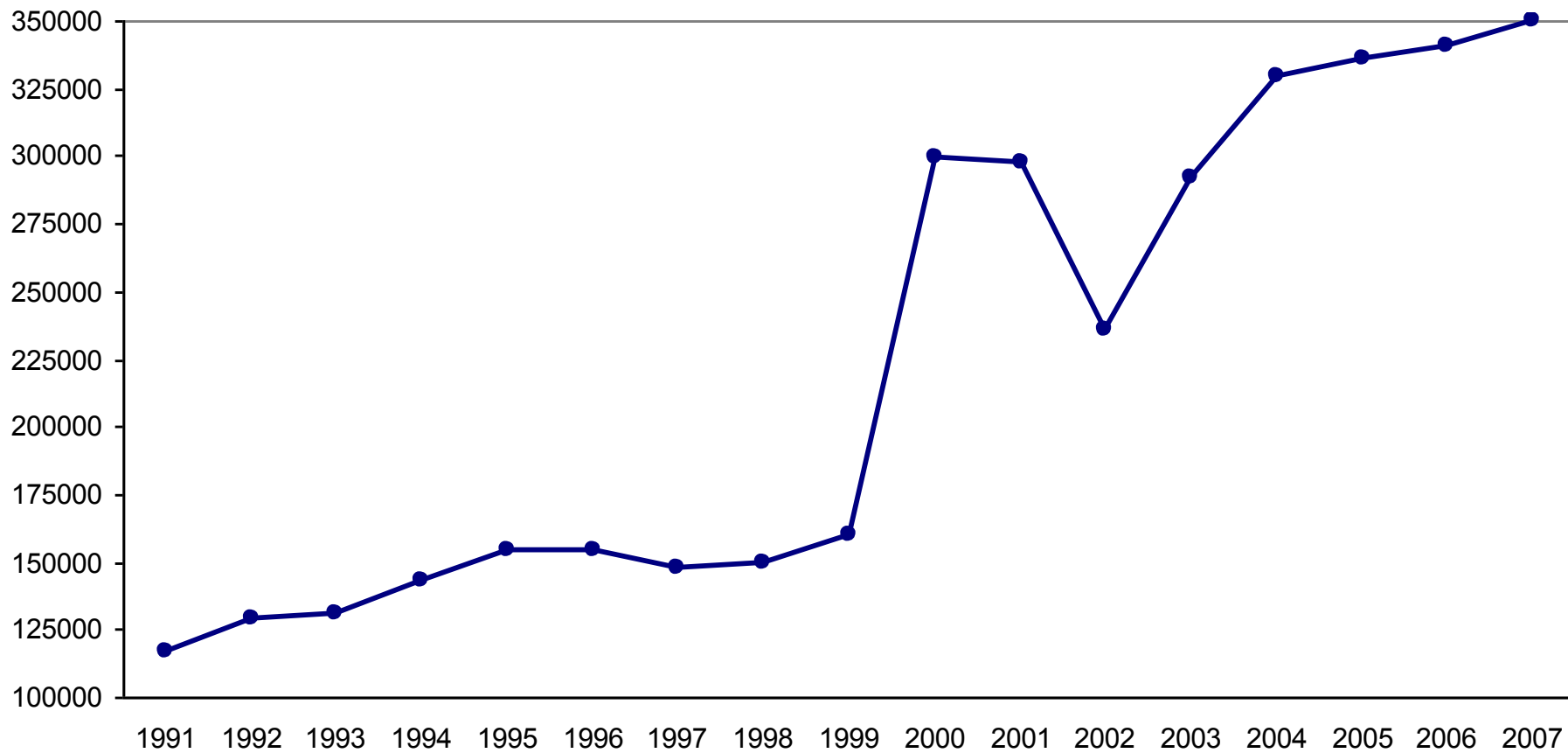
- Napadá herce a hudebníky, neboť produktivita jejich povolání se příliš nemění.
- Produktivita práce = výstup pracovníka za určité časové období (reálný HDP za rok/počet zaměstnaných)
X
- Práce umělce je cílem sama o sobě, nikoliv prostředkem k produkci nějakého statku
- K dispozici jsou stále dražší technologie, v ekonomice v důsledku růstu produktivity rostou mzdy
- Náklady na jednotku „živého“ umění rostou rychleji než cenová hladina
- Řešení – tržní - růst ekonomiky znamená růst poptávky
 - vládní - veřejná podpora umění
 - nevládní – mecenát, sponzorství, dárcovství
 - změna repertoáru, snížení nákladů

Kritéria efektivnosti v oblasti kultury

- Hledání výkonnostních ukazatelů
 - Nutné jako kritérium rozdělování peněz z veřejných rozpočtů
 - Nutné kvůli vzájemnému srovnávání

- Ukazatele absolutní x relativní
 - Počet zaměstnanců, počet diváků, počet představení, ...
 - Náklady na jednoho návštěvníka, poměr veřejného příspěvku k vlastním příjmům organizace, ...

Vývoj návštěvnosti státního hradu a zámku Český Krumlov

Příklad z programu Státní podpory profesionálních divadel

- Počet vlastních představení celkem
- Procento návštěvnosti
- Procento soběstačnosti (Vlastní výnosy + další zdroje/ neinvestiční náklady)
- Podíl veřejných rozpočtů na průměrné hodnotě vstupenky v korunách celkem

- Jaké ukazatele byste zvolili pro hodnocení galerií?

Divadla zřizovaná MK, MŠMT, kraji, obcemi a městy

(Pro porovnání jsou uvedeny i údaje od r. 2003)

	2007	%	2006	%	2005	%	2004	%	2003	%
Počet divadel	45	90,0	48	96,0	49	98,0	49	98,0	50	100,0
Počet stálých scén v provozu ¹⁾	88	91,7	95	99,0	92	95,8	92	95,8	96	100,0
Kapacita divadel (počet sedadel)	25 501	92,6	26 699	96,9	26 534	96,3	27 386	99,4	27 546	100,0
Počet divadelních souborů ²⁾	76	96,2	80	101,3	82	103,8	82	103,8	79	100,0
Počet zaměstnanců divadel (přepočtený stav)	6 751,6	94,4	7 026,0	98,3	7 092,0	99,2	7 078,0	99,0	7 151,0	100,0
Z toho uměleckých pracovníků	3 036,5	93,3	3 128,0	96,2	3 181,8	97,8	3 259,0	100,2	3 253,0	100,0

1) zn. scén pod správou výše uvedených divadel

2) tj. uměleckých celků

	2007	%	2006	%	2005	%	2004	%	2003	%
Celkové výnosy divadel v tis. Kč	1 080 062,8	115,0	983 714,3	104,7	1 053 388,0	112,1	1 002 853,1	106,8	939 356,4	100,0
Příspěvky ze státního rozpočtu v tis. Kč celkem	730 543,9	114,0	764 197,9	119,3	708 721,0	110,6	753 088,4	117,5	640 793,4	100,0
v tom										
Příspěvky ze státního rozpočtu v tis. Kč (neinv.)	700 629,1	132,1	686 877,4	129,5	661 997,5	124,8	630 853,4	119,0	530 252,7	100,0
Příspěvky ze státního rozpočtu v tis. Kč (inv.)	29 914,8	27,1	77 320,5	69,9	46 723,5	42,3	122 235,0	110,6	110 540,7	100,0
Příspěvky od krajů v tis. Kč celkem	163 367,3	277,4	104 912,6	178,2	106 771,2	181,3	92 294,7	156,7	58 883,9	100,0
v tom										
Příspěvky od krajů v tis. Kč (neinv.)	156 717,4	268,0	101 332,9	173,3	103 766,4	177,4	92 294,7	157,8	58 483,9	100,0
Příspěvky od krajů v tis. Kč (inv.)	6 649,9	1 662,5	3 579,7	894,9	3 004,8	751,2	-	-	400,0	100,0
Příspěvky od měst a obcí v tis. Kč celkem	1 861 507,0	119,2	1 830 584,8	117,2	1 747 610,7	111,9	1 652 936,9	105,9	1 561 306,2	100,0
v tom										
Příspěvky od měst a obcí v tis. Kč (neinv.)	1 747 858,2	113,6	1 781 509,0	115,8	1 699 300,0	110,5	1 607 648,6	104,5	1 538 482,2	100,0
Příspěvky od měst a obcí v tis. Kč (inv.)	113 648,8	497,9	49 075,8	215,0	48 310,7	211,7	45 288,3	198,4	22 824,0	100,0
Vlastní příjmy z hlavní činnosti v tis. Kč	858 332,2	119,6	779 264,6	108,6	787 356,3	109,8	741 431,4	103,3	717 399,1	100,0
Z celk. výnosů a vl. příjmů z hlavní činnosti vybrané vstupné	626 894,4	126,1	576 813,9	116,0	536 241,3	107,9	531 921,1	107,0	497 165,6	100,0
Vlastní příjmy z vedlejší činnosti v tis. Kč	79 538,7	105,5	82 840,6	109,9	98 319,2	130,4	67 033,6	88,9	75 386,2	100,0
Celkové neinvestiční náklady v tis. Kč	3 391 391,1	117,7	3 303 035,3	114,6	3 213 858,5	111,5	3 038 460,5	105,5	2 881 313,0	100,0
% soběstačnosti	31,8		29,8		32,8		33,0		32,6	

Ceny vstupenek 2006-7

Průměrná cena vstupenek

	v Kč
Cena vstupenky (průměr)	150
Hodnota vstupenky (průměr)	859
Podíl veřejných rozpočtů na vstupence (průměr)	622

Průměrná cena vstupenek

	v Kč
Cena vstupenky (průměr)	164
Hodnota vstupenky (průměr)	889
Podíl veřejných rozpočtů na vstupence (průměr)	629

Jistě, pane ministře

Ekonomické a sociální přínosy kultury:

- ❑ Přímé příjmy vynaložené spotřebiteli na kulturní zboží a služby.
- ❑ Nepřímé výnosy ze souvisejících služeb a ekonomických činností (tzv. multiplikační efekt).
- ❑ Vytváření pracovních míst a dopad na zaměstnanost.
- ❑ Nepřímé ekonomické dopady v podobě budování identity a image daného místa. Vytváření zájmu o dané prostředí a zvyšování atraktivity lokality pro investory.
- ❑ Budování sociálního kapitálu – sebevědomí, vlastní identita, sociální soudržnost komunit, aj.

Ekonomické a sociální přínosy kultury:

□ Budování lidského kapitálu:

- Participace na kultuře jako faktor vzdělání a růstu produktivity pracovní síly. Vytváření zásoby kvalifikované a kreativní pracovní síly a z toho plynoucí rozvoj ekonomických odvětví.
- Produktivita práce v „kreativních oborech“ s „kulturní“ složkou je nesmírně vysoká a je tahounem růstu produktivity ekonomiky jako celku, kulturní průmysl je jedním z primárních zdrojů inovací pro jiné oblasti.

Definice kultury

- „Naučím Vás říkat větu – JÁ NEVÍM“
(Karl R. Popper)
- Pády paradigmat
- = základní myšlenka postmodernismu
- Tzn. dualitu myšlení a vysvětlování
- Zájem zkoumat věci z různých pohledů, věd, snaha o komunikaci sociálních, společenských a přírodních věd
- Proto i různé, nejednotné chápání pojmu „kultura“

Angloamerické členění připisuje kultuře 3 významy:

1. Hodnotící pojetí

- bere v úvahu jen pozitivní hodnoty, jako je umění, humanizující člověka

2. Globální (antropologické) pojetí

- vše, co člověk vytvořil neinstinktivní cestou (tzv. kumulativním chováním x chování v kruhu, člověk x šimpanz) – obyčej

3. Dedukcionistická pojetí

- různé individuální, aplikované přístupy, např. organizační kultura, kultura bydlení, politická kultura, atp.

Základní prvky ekonomického systému kultury:

- Různé definice pojmu „kultura“
- Dělení kultury
- Kulturní procesy, instituce a produkty
- Členění kulturních činností
- Efektivnost v odvětví kultury
- Ekonomické a sociální přínosy kultury
- Kulturní turistika
- + Aktuální otázky k diskusi

Osobnost člověka = chování + prožívání, které opět ovlivňují poznané artefakty. Na člověka pak působí:

□ Biologický determinismus (sdílejí i zvířata):

- Stav osobnosti
- Endokrinní systém
- CNS
- Geny
- Vegetativní systém

□ Kulturní vzorce (typické pro člověka):

- Obyčeje (ne/slušné)
- Mravy (ne/mravné)
- Zákony (ne/zákonné)
- Tabu (ne/přirozené)
 - Při jejich nedodržení se počítá se sankcemi

Antropologické pojetí

- Kultura jako nebiologická adaptace člověka jako biologického druhu, kde se setkáváme s:
 - Artefakty – věci a znaky, svědčící o tom, že jsme se adaptovali
 - Kulturní regulativy – chování se podle norem
 - Ideje a komplexy idejí – pohádky, mýty, teorie

Definice kultury dle UNESCO:

- „Kultura musí být považována za soubor distinktivních duchovních a hmotných, intelektuálních i citových rysů, které charakterizují společnost nebo společenskou skupinu, kultura zahrnuje vedle umění a písemnictví také způsoby života, způsoby soužití, hodnotové systémy, tradice a přesvědčení“

Základní prvky ekonomického systému kultury:

- kulturní procesy
 - tvorba
 - produkce
 - zprostředkování a distribuce
 - spotřeba
 - ochrana a udržování kulturních hodnot
- kulturní instituce
 - Místo realizace kulturních procesů a produkce kulturních produktů
- kulturní produkty
 - Tj. realizace kulturních statků a služeb

Definice umění:

- Umění je důležitou součástí lidského života a kultury, spoluvytváří naši identitu a podílí se na tvorbě společností uznávaných a respektovaných hodnot. Umění je považováno za sílu, jež život člověka i společnosti proměňuje, přináší nové ideje, podněty a způsoby myšlení o nás samotných i o společnosti, ve které žijeme, a utváří nové příležitosti pro další osobní i společenský rozvoj.
- Umění **vytváří naše kulturní dědictví**. Je považováno za vzácný statek, charakterizovaný talentem, kreativitou a osobnostními předpoklady, a jako takové je chráněno, uchováváno a je podporován jeho rozvoj.

(Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007 – 2013)

Členění kulturních činností - dle oborů:

Kritérium	Rozdělení
Charakter vlastnictví a způsob rozhodování	veřejný (municipální) sektor soukromý ziskový sektor soukromý neziskový sektor
Způsob financování	statky privátní čistě veřejné statky smíšené veřejné statky
Oblasti kultury a jejich obory	umění (dramatické, literární, výtvarné, hudební) ochrana kulturních hodnot (muzejnictví, památková péče) kulturně výchovná činnost odborný management odvětví

Problémy vyjadřování efektivnosti:

- ❑ Další příčinou ekonomických obtíží kultury je její tradiční řazení mezi ekonomicky neproduktivní oblasti, v nichž jsou neefektivně využívány veřejné zdroje, navíc za často nespravedlivých podmínek.
- ❑ Je totiž jen málo oblastí, v nichž jsou ekonomické zdroje vytvořené většinou občanů skutečně využívány často nepočatnými skupinami, jak je tomu právě v odvětví kultury.
- ❑ Přesto se postupně rozvinul kulturní průmysl a trh kulturního zboží a služeb, ve kterém vedle sebe začaly koexistovat tržní i mimotržní vrstvy kulturního života.
- ❑ To přispělo k uvědomění ekonomického rozměru a k poznání, že jde o produktivní systém, jehož efekty mají často povahu externalit (jednotlivec si odnáší z kulturních akcí různé zážitky, které ho určitým způsobem motivují nebo ovlivňují a to jak pozitivně, tak negativně, apod.), a že stojí do značné míry mimo trh, ale zároveň jsou na trhu - alespoň v jeho ideální podobě - stále přítomny.

Ekonomické a sociální přínosy kultury:

- Dle The Arts and Public Purpose, 1997 definovány 4 hlavní veřejné účely kultury:
 - Napomáhá definovat národní identitu,
 - Přispívá ke kvalitě života a ekonomické prosperitě.
 - Napomáhá utváření vzdělaného a uvědomělého občana.
 - Zvyšuje kvalitu individuálního života.

Kulturní turistika:

- Cestování zaměřené na prožitek kulturních prostředí, zahrnujících i krajinu, výtvarná a performativní umění, životní styly, tradice, hodnoty a události.
- Je pohybem osob ke kulturním atrakcím mimo jejich trvalé místo pobytu, se záměrem získat nové informace a prožitky k uspokojení jejich kulturních potřeb.

Důvody návštěvy ČR cizinci 1998):

- Historická města (72,8 %)
- Poznávání života a mentality země (66 %)
- Hrady a zámky (64,4 %)
- Krajina a příroda (62,1 %)
- Kontakty s lidmi (60,3 %)
- Příležitost k zábavě (58,4 %)
- Kulturní nabídka (52,8 %)
- Česká kuchyně (41,5 %)